

Ko sagaidāt no jaunajām meža nozares pamatnostādņēm?

● **Kristaps Ziverts**, mežkopis: "Svarīgi, lai nozares regulējuma izstrādē konsultētos arī ar cilvēkiem, kuri zina, kas tiešām notiek mežā, jo bieži vien skaidrāk ir to cilvēku viedokļi, kas pamatā dzīvo uz betona. Viņi iet tikai tādā mežā, kas izskatās pēc parka. Es eju istā mežā, kurā ar taisnu muguru nemaz nevar iziet, tur ir džungļi. Nereti nākas dzirdēt viedokli, ka mežs ir jātaupa. Bet mežu sataupīt nevar. Sataupīt var naudu, mežs pāraugot sabrūk. Līdz ar to tajā visā ir jārod kaut kāds līdzsvars."

● **Artūrs Bukonts**, LNMA izpilddirektors: "Būtiskākais ir vienošanās par to, kādā veidā mēs apsaimniekojam zemi, kur varam un kur nevaram strādāt. Kamēr lēmumu nav, nav arī tālāku investīciju ražošanas attīstībā. Ir jābūt skaidrībai vismaz uz gadiem pieciem vai desmit, bet šobrīd tās nav. Latvija pārāk aizraujas ar ierobežojumiem, jo tas ir vienkāršāk un ātrāk, nekā stimulēt ražošanu, piemēram, koksnes būvniecību vai kādus produktus. Plānojot meža nozares politiku, jāņem vērā, ka tuvākā vai tālākā nākotnē pieprasījums pēc koksnes produktiem pasaulē būs ārkārtīgi liels."

● **Andis Malējs**, MPKS "Mežsaimnieks" pārstāvis: "Runājot par Zaļā kursa īstenošanu meža nozarē, iespējams, mazajiem un lielajiem meža īpašniekiem ir jānosaka atšķirīgi saimniekošanas ierobežojumi. Jo mazais īpašnieks to lielo bīdī nekādi neietekmē, tāpēc tam būtu jānodrošina rīcības brīvība. Otrkārt, gribētu, lai nozares pamatnostādnes tiktu stiprinātas mežu īpašnieku kooperatīvu institūts, lai tie varētu palielināt savu pamatkapitālu un kļūst muskuļotāki. Kooperācija ir veids, kā Latvijas pilsoņiem piederušo meža īpašumu saglabāt mūsu pašu rokās."

● **Arnīs Muiznieks**, LMĪB valdes priekšsēdētājs: "Aizvien turpinās cīņa par taisnīgām kompensācijām par saimnieciskās darbības aprobežojumiem. Skaidrs, ka dabas aizsardzībai vajag kaut kādas teritorijas un aprobežojumi noteikti būs, bet tad ir jābūt taisnīgām kompensācijām. Attiecībā uz meža apsaimniekošanas regulējumu ir diezgan daudz lietu, kas nāk no Briseles. Mēs ceram uz saprātīgu zaļo vienošanos, proti, ka "green deal" ir nevis Zaļais kurss, bet zaļā vienošanās. Vienošanās ir starp pusēm par to, kā virzāties uz priekšu arī dabas aizsardzībā."

● **Raimonds Bērmanis**, LLKIC pārstāvis: "Pamatnostādņēm jāvieš lielāka skaidrība par mūsu mežu nākotni, salāgojot dažādās intereses. Ja atkal tiek virzīta ideja par samazinātajiem galvenās cirtes caurmēriem, tas droši vien būs jāliek kopā ar konstatētajiem meža biotopiem, kam šobrīd nav nekāda legāla aizsardzības statusa. Privātajos mežos tādu platību nav īpaši daudz – nepilni 20% no visiem konstatētajiem biotopiem. Bet tam, kuram trāpa, tas, protams, rada diezgan lielas pārdomas. Nav tā, ka tagad visi saimnieki ir gatavi doties uz mežu, lai šos biotopus nozāģētu. Jautājums ir par to, vai tas paliks meža īpašnieka kompetencē, ko ar šo platību darīt, vai tas būs noteikts no valsts puses kā regulējums, ko es tur drīkstu vai nedrīkstu darīt. Un šajā kontekstā svarīgs jautājums ir arī par kompensācijām, ja tiek noteikti saimnieciskās darbības ierobežojumi."

● **Baiba Vitajevska-Baltvilka**, LDF pārstāve: "Meža nozares pamatnostādņu izstrādes gaitā tiks veikts tajā paredzēto pasākumu stratēģiskais ietekmes uz vidi novērtējums. Jautājums ir, cik neatkarīgs un kvalitatīvs būs šis novērtējums. Un riski pastāv. Protams, būs dažādi viedokļi par to, kādai turpmāk ir jābūt mežu apsaimniekošanai, cik lielā mērā tā jābalsta ilgtspējas, ne tikai ekonomiskos principos. Mums ir bažas par to, ka tiks mēģināts kaut kā izlīst caur adatas aci ar simboliskiem mežizstrādes apjoma samazinājumiem. Ir jāsaprot, ka dabas bagātību mežos kļūst aizvien mazāk un tās aizvien vairāk tiek iznīcinātas gan ar meliorāciju, gan ar izciršanu. Mēs nevaram stāvēt uzlabot tikai ar kosmētiskiem mežizstrādes apjoma samazinājumiem."

● **Kristaps Klausis**, LKF viceprezidents: "Lai cik tas patiktu vai nepatiktu, mežizstrādes apjomi Latvijā samazināsies. Vai tie samazināsies par pieciem, desmit vai četrdesmit procentiem, tā ir politiska izšķiršanās. Bet skaidrs, ka samazināsies. Un tad mēs diezgan drīz varam atkal nonākt apstākļos, ka koksnes kurināmais Latvijā būs nepietiekamā apjomā. Un tad atkal būs jautājumi, kā tad tā, ak vai – ļaunie kokrūpnieki un ļaunā meža nozare! Redzam, ka Latvijā arvien vairāk pārstrādājam apaļkoku. Līdz ar jaunu rūpnīcu ienākšanu mēs tuvākajos piecos gados faktiski varam izbeigt apaļkoka eksportu. Šobrīd ir pieteikti daudzi šādi projekti, bet visiem investoriem ir jautājums, kāda būs resursu pieejamība."

"No pirmās dienas mēs teicām un dzīvojam parādīja, ka cirtes caurmēra samazināšana būtiski nemainīs mežizstrādes apjomus Latvijā. Un dzīvē tas arī pierādījās," teic LKF pārstāvis Klausis. "Šis lēmums bija svarīgs ne tik daudz īsa termiņa kokzāģētavas interesēs, cik tieši sistēmiskai sakārtošanai, jo tas gan deva meža īpašniekiem iespējas, gan arī uzlika pienākumus." Bet, runājot par ST lēmuma iespējamo atbalsošanu uz situāciju koksnes tirgū, Klausis atzīmē: "Nebrīnīšos, ka jūs pēc gada vai diviem zvanīsiet un prasīsiet, kā tas nākas, ka Latvijā pietrūkst koksnes kurināmā."

"Pagaidām mēs šī lēmuma sekas nejūtam, jo tirgi ir diezgan vāji un nevar teikt, ka pilnīgi visu produkciju ir iespējams realizēt un visas ražotnes strādā ar pilnu jaudu," piebilst Meža un koksnes produktu pētniecības un attīstības in-

stitūta pārstāvis Igors Krassavcevs. "Bet, kad atdzīvošies būvniecība, var iznākt tā, ka katram baļķim ir trīs pircēji."

Jāpārslāp jukas

Atceltajos 2022. gada MK noteikumu grozījumos cirtes caurmēri nebija vienīgās izmaiņas. Piemēram, vienlaikus tika ieviesta prasība par obligātu meža atjaunošanu pēc caurmēra cirmām. Pēc ST lēmuma nozares regulējumā ir sarežģīti orientēties – atzīst LLKIC Meža konsultāciju un pakalpojumu centra vadītājs Bērmanis.

"Tas rada diezgan lielu neskaidrību par to, kas no šīs likumdošanas pakotnes šobrīd ir un kas nav spēkā. Vietnē "Likumi.lv" joprojām parādās atceltas caurmēru vērtības ar piebildi, ka tās vairs īsti nav spēkā. Varētu pieņemt, ka spēkā ir tā iepriekšējā noteikumu redakcija, bet arī tā tas nav," no-

rāda Bērmanis. Speciālists skaidro, ka VMD attiecībā uz caurmēra vērtībām šobrīd ir izveidojis versiju, kas ir "kaut kas pa vidu" starp atcelto un to, kas bija agrāk: "Tagad ir jāsaprot, kas un kā uz priekšu mainīsies." Meža īpašniekiem konsultanti šajā brīdī neko daudz nevarot pateikt. "Vislabākais, ko šobrīd varam ieteikt, – varbūt mazliet nogaidīt. Kad sakārtosies likumu normas, tad varēsim arī sniegt konkrētas atbildes," piebilst Bērmanis.

Tikmēr ZM sola atkārtoti virzīt jautājumu par samazinātu cirtes caurmēru. "Jautājums tiks vērtēts Meža nozares pamatnostādņu izstrādes procesā," informē ministrijā. Šāda pieeja tiek skaidrota ar ST aktualizēto jautājumu par iecerēto normatīvo aktu iespējamiem grozījumiem un nepieciešamo ietekmes uz vidi vērtējumu.

Uz topošajām Meža nozares pamatnostādņēm lai-

kam līdz 2030. gadam ar cerību gūt lielāku skaidrību raugās gan meža nozare, gan dabas aizstāvji, jo dokumentā jāietver galvenie nozares attīstības virzieni. Ņemot vērā Eiropas Zaļo kursu, pamatnostādnes būs jārod līdzsvars starp pienākumu plašāk saudzēt mežus un saimnieciskajām interesēm.

"Pamatnostādnes ir izstrādes sākuma stadijā," informē ZM. Tā kā dokumentam nepieciešams veikt stratēģiskās ietekmes uz vidi novērtējumu, šobrīd neesot iespējams minēt laiku, kad tas varētu tikt pieņemts. "Izaicinājums ir kontekstā ar diskusijām ST par ietekmes uz vidi vērtējumu un pamatnostādņu detalizācijas pakāpi. Līdz šim pamatnostādņu līmeni tika definēti attīstības virzieni, nevis detāls formulējums nepieciešamajiem normatīvo aktu grozījumiem," piebilst ministrijā.

Ēnas ekonomikā mazinās

Ēnu ekonomikas visvairāk skartās nozares Latvijā 2023. gadā

Būvniecība	34%
Mazumtirdzniecība	27%
Pakalpojumi	26%
Ražošana	19%
Vairumtirdzniecība	13%

Dati: SSE Riga Ilgtspējīga biznesa centrs

**Jaunākais "Ēnu ekonomikas indekss" visiem ie-
saistītajiem sagādājis
negaidītu un patīkamu
pārsteigumu – ēnu eko-
nomikas īpatsvars pa-
gājušajā gadā Latvijā
samazinājies par 3,6 pro-
centpunktiem un sasnie-
dzis 22,9% no iekšzemes
kopprodukta (IKP) – tā
ēnu ekonomikā vēltītā
konferencē pavēstīja Rī-
gas Ekonomikas augst-
skolas Ilgtspējības biz-
nesa centra direktors Arnīs
Sauka.**

OLAFS ZVEJNIEKS

Citiem vārdiem sakot, pērn pieņemtais Ēnu ekonomikas apkarošanas plāns 2024.–2027. gadam, kas paredzēja triju gadu laikā samazināt ēnu ekonomiku par trim procentpunktiem un tādēļ tika kritizēts par ambīciju trūkumu, ir izpildīts un papildīts, plānam vēl ne-
maz nesākot darboties. Jāatgādina, ka šis plāns paredzēja kritiski lielāku kontroli pār skaidrās naudas apriti un naudas iemaksām bankomātos, individuālās būvniecības ierobežojumus, kā arī nodokļu maksāšanas morāles veicināšanu. Vēl nelielu triumfu valdošajai elitei sagādājis tas, ka Lietuva ēnu ekonomikas apjoma ziņā pirmo reizi apsteigusi Latviju. Mūsu dienvidu kaimiņvalsts ir vienīgā, kur ēnu ekonomikas apjoms pērn pieaudzis – par 0,6% – un tagad veido 26,4% no IKP. Savukārt Igaunijā tas nedaudz samazinājies – par 0,1% – un sasniedzis 17,9% no IKP. Jāatgādina, ka nevienai pasaules valstij līdz šim nav izdevies samazināt ēnu ekonomikas līmeni zemāk par 10% no iekšzemes kopprodukta.

Ēnu ekonomikas izskaidrot pērn notikušās izmaiņas, A. Sauka domā, ka augstos iepriekšējo gadu ēnu ekonomikas rādītājus noteikusi ārējo apstākļu radītā nenoteiktība, proti, ar kovidā pārdēmiņu, Krievijas iebrukumu Ukrainā un kraso inflācijas lēcieni saistītā nedrošība. Savukārt tas samazinājums esot saistīts ar relatīvo stabilitāti, kas iestājusies šobrīd. "Proti, uzņēmumi lielākoties ir pieskaņojušies esošajai situācijai, arī jauni satricinājumi klāt nav naku-

ši," spriež Sauka. Savukārt finanšu ministrs Arvils Ašerādens domā, ka samazinājums panākts kara dēļ atsakoties no sadarbības ar Krieviju un Baltkrieviju un šai sadarbībai raksturīgā "Austrumu domāšanas veida".

Ēnu ekonomikas indekss liecina, ka Latvijā, Igaunijā un Lietuvā nozīmīgākais ēnu ekonomikas komponents 2023. gadā bija aploksņu algas, kas Latvijā veidoja 48,2% no kopējās ēnu ekonomikas. Igaunijā šī daļa veidoja 45,3%, bet Lietuvā – 35,5%. Cits liels komponents ir neuzrādītie ieņēmumi, kas Latvijā 2023. gadā bija 25,8% no kopējās ēnu ekonomikas, Igaunijā – 22,7%, bet Lietuvā – 34,5%. Visbeidzot trešā lielā pelēkā ekonomikas sadaļa ir neuzrādītie darbinieki – Igaunijā tā bija 32% no kopējās ēnu ekonomikas, Lietuvā – 30%, bet Latvijā – 26%.

Vidējās algas daļa, ko uzņēmēji slēpj no valsts jeb t. s. aploksņu algas, 2023. gadā Latvijā bija 23,6%, sarūkot par 1,4%. Par 1,7 procentpunktiem Latvijā samazinājums panākts ienākumu neuzrādīšanā – tas ir lielākais samazinājums Baltijas valstīs. Toties visās trijās Baltijas valstīs pieaugusi darbinieku neuzrādīšana – tas, visticamāk, saistīts ar stingrijiem noteikumiem viesstrādnieku ieviešanā, tādēļ tos nodarbina nelegāli. Latvijā darbinieku neuzrādīšana 2023. gadā sasniedza 11,7%, pieaugot par 0,6 procentpunktiem, Lietuvā – 15,4%, pieaugot par vienu procentpunktu, bet Igaunijā – 10,7%, pieaugot par 1,2 procentpunktiem. Tāpat pētījums liecina, ka vispārējais kukuļdošanas līmenis jeb procenti no ienākumiem, ko uzņēmumi maksā, lai "nokārtotu lietas", 2023. gadā pieauga par 0,6 procentpunktiem, sasniedzot 10%, pārējās Baltijas valstīs tas samazinājies. Pētījums arī apgalvo, ka Lietuvā un Igaunijā 2023. gadā palielinājies vidējais procenti no līguma summas, kas jāmaksā ierēdņiem, lai nodrošinātu valsts pasūtījumu, proti, no 6,6% līdz 7,9% Lietuvā un no 2,1% līdz 3,3% Igaunijā. Savukārt Latvijā šis maksājums samazinājies – no 7,9% 2022. gadā līdz 7,5% 2023. gadā.